

Автором простежено еволюцію уявлень людини про природу на тлі історичного розвитку у взаємозв'язку і змінами в її мисленні. Відтворено історію становлення народних назв основних груп тварин та несистематичних термінів і понять на позначення анатомії, морфології, фізіології, хворобливих станів людей і тварин, анатомо-фізіологічних, психологічних, поведінкових особливостей дітей, екологічних, фізико-хімічних понять. Досліджено ротацію наукових і народних зоонімів у XX – на початку XXI ст., зіставлено народне зоологічне називництво з процесами топонімо- та антропонімотворенням, висвітлено їх роль у визначенні етапів розвитку виробничої культури, етногенезу в цілому.

Для усталених природничих наук у дослідженні виділені три етапи їхнього розвитку: народний (народні знання не завжди осмислені теоретично, подекуди розходяться із сучасними уявленнями), народно-науковий, чи незрілої науки (змішане народно-наукове бачення природи і взаємозв'язків у ній) та науковий. Уявлення про природу в індивідуальному та історичному розвитку людства в основних рисах повторюються, що пов'язано із спільними закономірностями розвитку мислення в онто- і філогенезі. Обґрунтовано, що становлення природничих уявлень в індивідуальному розвитку кожної людини та її філогенезі відбувалося у три етапи. Рівень їх об'єктивності і глибина пізнання віддзеркалюють типи та особливості наочно-дійового, наочно-образного чи наукового мислення.

Позитивно, що науковий етап еволюції хімії розглянуто через аналіз чотирьох фаз її розвитку: 1) становлення науки (друга половина XVII – початок XVIII ст.); 2) обґрунтування кількісних законів атомно-молекулярної теорії (перша половина XIX ст.); 3) класичної хімії (друга половина XIX ст.); 4) диференціації, гібридизації та інтеграції сучасної хімії (XX – XXI ст.). Для кожної фази створено банк зарубіжних наукових відкриттів, їхніх авторів та характерної наукової термінології. Важливо, що на основі дослідження наукової спадщини видатних вчених-хіміків у роботі складено список академіків, членів-кореспондентів, докторів наук, професорів, які народилися або працювали на терені України у середині XIX – на початку XX ст..

При всіх позитивних якостях, вважаємо, що у роботі недостатньо проаналізована роль громадських організацій у розвитку окремих галузей природознавства, в неповній мірі використані літературні джерела з анатомії, ботаніки тощо.

Але загалом, за змістовним наповненням і глибиною наукового пошуку рецензована монографія буде корисною фахівцям у галузі історії науки і техніки, природничих наук та лінгвістики.

Іван Дробот
(Київ)

ВИДАВНИЧА СПРАВА В УКРАЇНІ 20 – 30-Х РР. XX СТ.

Інтерес до історії української видавничої справи в наш час є частиною процесу відновлення історичної пам'яті, який ствердився в Україні після здобуття нею державного суверенітету. В цьому плані привертає до себе увагу монографія Молоткіної В.К. «Становлення та розвиток видавничої справи в УСРР-УРСР в 20 – 30-ті роки XX ст. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – 416 с.» Нове бачення автором проблеми, її наукове

розкриття сприятиме вирішенню сучасних завдань гуманітарної політики держави, в тому числі й у видавничій справі.

Дослідження дає можливість сформулювати всебічне уявлення про структуру книговидавничої мережі, матеріально-технічне забезпечення видавництв, кадровий склад видавничої галузі та специфіку його формування й систему підготовки, зміст, соціальне призначення й тематику книжкової продукції, вплив українізації на діяльність видавництв та особливості випуску періодичних видань. В роботі вдало відтворено процес формування розгалуженої адміністративно-бюрократичної системи контролю за видавництвами та друківаними виданнями.

Важливими є висновки авторки про збитковість державних, професійних та партійних видавництв, книжкова продукція яких визначалася державою. Сторінки монографії свідчать, що видавництва не були зацікавлені у зниженні собівартості, в якості продукції, зменшенні браку, не мали стимулів боротися за свою рентабельність, а на відповідальні посади влада призначала людей не за професійними ознаками, а за партійною приналежністю. Внаслідок репресивної діяльності органів НКВС по виявленню і ліквідації «ворожих елементів», наголошується у праці, було позбавлено роботи, свободи і життя багатьох талановитих і висококваліфікованих фахівців. Ті ж, хто прийшов їм на зміну, мало розумілись на тонкощах складної видавничої справи, що негативно впливало на її стан.

В роботі чітко видно прагнення авторки обґрунтувати власну позицію з цілої низки інших питань, що потрібно тільки вітати. Так само як і критичне ставлення до джерел, оцінок попередніх дослідників стану видавничої справи, її представників та впливу на суспільство.

Однак, на нашу думку, недоліком рецензованої монографії є певна перевантаженість простим фактажем без належних узагальнень і теоретичних висновків. Варто було б обмежити матеріал про матеріально-технічне забезпечення видавництв та їх участь в книжковому обігу. Незважаючи на наявні недоліки і дискусійність окремих положень, рецензована праця є помітним явищем у галузі історії науки та техніки України.